

Deel 27: De Pastoor

Ik heb 'de pastoor' lang voor me uitgeschoven. Ik vond het een hachelijk onderwerp. Veel beroepen die verdwenen of radicaal veranderd zijn, roepen misschien een lichte weemoed op, of juist opluchting dat die ouwe tijd voorgoed voorbij is. Denk aan de daggelder, de baggerman, de melkrijder, de noodslachter. Maar met de pastoor is iets anders aan de hand. De pastoor vertegenwoordigt een tijdperk waarin het dorp een hechte saamhorigheid beleefde. Een wereld van kleurrijke rituelen en symbolen en onvergetelijke feesten met bruidjes, zangers, misdienaars en pastoors in plechtige gewaden in een walm van wierook. Een rijk rooms leven dat veiligheid en geborgenheid bood, ook al konden arme gezinnen die pracht en praal soms met leedwezen aanzien. Zij voelden zich achtergesteld door de hogere standen van boeren en pastoors die vooraan in de kerk 'goede sier' maakten terwijl zij van achter toekeken. Desondanks was ook voor hen het geloof een baken van zekerheid en de kerk een huis vol geloofsgenoten. "Mijn leven was verweven met de kerk," zei iemand.

Van de pastoors die in de loop der jaren in Oud Ade gestaan hebben is veel bekend. Hun benoemingen en afscheidsfeesten, jubilea en publieke verrichtingen zijn opgetekend in archieven en verslagen in de Leidsche Courant, vaak geïllustreerd met foto's. Hans van der Wereld schreef bij gelegenheid van het 40-jarig priesterfeest van pastoor Schrama een boek van 121 pagina's in folia formaat dat onder de parochianen werd uitgedeeld. Het bevat een lange lijst van pastoors vanaf 1666 maar ik beperk me hier tot de pastoors vanaf het jaar 1901. De voorste jaartallen geven de periode van hun verblijf in Oud-Ade aan, de laatste hun geboorte- en sterfjaar.

1903-1910 Aloysius Dominicus Timans (1861-1917)
1910-1931 Wilhelmus Jacobus Johannes van Straelen (1865-1931)
1931-1952 Emile Bernardus Derksen (1882-1962)
1952-1956 Theodorus Lampe (1899-1957)
1956-1969 Johannes Nicolaas Verkley (1892-1971)
1969-1987 Antonius Henricus Schrama (1912-1993)
1987-1993 Johannes Wilhelmus Marie Nijman (1925-2014)
1993-1997 Pieter Cornelis Snoeks (1929-2020)
1999-2002 Michael Johannes Maria Jagerman (1934-2019)
2002-2011 Walter Petrus Lambertus Broeders (1961-....)
2011-heden Jacobus Petrus Franciscus Glas (1969-....)

Ik vroeg een aantal mensen hoe zij zich bepaalde pastoors herinnerden. Dat ging ongeveer zo. *Timans*: nooit van gehoord; *Van Straelen*: dat was voor mijn tijd; *Derksen*: heilig maar een beetje druk en vreemd soms; *Lampe*: nog heiliger maar bleef hier maar vier jaar; *Verkley*: een doener, heeft veel tot stand gebracht; *Schrama* ("Heerlijk-Heerlijk", de enige pastoor die vereerd werd met een bijnaam): meer van deze tijd en geleerd. *Nijman*: nog meer van deze tijd, zeer gezien. *Snoeks*, die in 1993 Nijman opvolgde, werd een zwarte bladzijde in de parochie-geschiedenis. Met hem maakten we voor het eerst kennis met misbruik van minderjarigen, waardoor zijn mogelijke positieve kanten volledig overschaduwde werden. Met *Jagerman* en zijn opvolgers en collega's was het tijdperk begonnen van pastoors (en andere pastorale werkers) die niet meer in het dorp (of Rijpwetering) woonden en verantwoordelijkheid kregen over een groter aantal plaatsen.

De beschrijvingen van de pastoors in het overzicht van Hans van der Wereld zijn veelal gebaseerd op verslagen uit de tijd van hun verblijf in Oud-Ade. Het zijn vooral loftuitingen op de vele deugden en talenten die zij bezaten. Een groot gedeelte van die loftuitingen zijn uitvoerige beschrijvingen van jubilea die gevierd werden, met koorzang, bruidjes, toespraken, bezoeken van hoogwaardigheidsbekleders en lange stoeten van paarden. Het is proza dat in deze tijd niet meer voorstelbaar is, maar dat wil niet zeggen dat de jubeltonen niet gemeend waren. De pastoor was nu

eenmaal een door God uitverkorene en stond per definitie in zeer hoog aanzien in dit diep gelovige en vrome dorp. "Een pastoor was vroeger heilig," aldus een van de mensen met wie ik praat.

Maar ik ben meer geïnteresseerd in de plaats van de pastoor in het dagelijkse leven, als dorpsgenoot. Daar is weinig tot niets over opgetekend in de annalen en krantenberichten. Als ik vandaag de dag herinneringen tracht los te peuteren bij de oudere bewoners over die periode klinken de verhalen aardser en kritischer, zij het soms met een lichte toon van weemoed (maar veel minder dan men van de oude garde zou verwachten). "We denken nu helemaal anders," aldus een 97-jarige bewoner. Ook de ouderen zijn steeds meer geneigd pastoors als gewone mensen te zien. Zo vraagt een dame van in de negentig zich af of die pastoors nooit eens met hun huishoudster naar bed gingen; "Het zijn toch ook gewone mannen met hun verlangens."

Met de wijsheid van nu (als dat al wijsheid is), is het gemakkelijk het verleden te relativiseren en bekritisieren. Het boek van Michel van de Plas over het 'Rijke Roomsche Leven', dat in korte tijd meer dan tien herdrukken beleefde, bevat een groot aantal teksten over of vanuit de katholieke kerk in Nederland tussen ca 1925 en 1935. In zijn inleiding schrijft Van der Plas:

Het [leven] bestond uit een streng katholiek gezin, een streng katholieke school en een strenge eisen stellende kerk. Het doorsnee katholieke kind ging op school bij eerwaarde broeders of zusters. Het woonde van de eerste klas der Lagere School dagelijks of tenminste driemaal per week de H. Mis bij en zag het Misbezoek trouwens op de schoolrapporten aangegeven. Het ging naar alle bijzondere kerkoefeningen, zoals Lof en Aanbedding Het speelde niet of bij hoge uitzondering met niet-katholieke kinderen, en kende van jongsaf de vloekpredikaties in de kerk tegen de gemengde verkering en het gemengde huwelijk en tegen iets onbegrijpelijk dat Neo-Malthusianisme heette; en vergat het voor tafel te bidden, dan zeiden zijn ouders (met duizenden andere Roomsche ouders): 'Moet je niet bidden? Ben je soms protestant?'

Veel hiervan bestond nog tot in de jaren 50-60 van de vorige eeuw. Veel is ook zeer herkenbaar, maar niet alles; in Oud-Ade woonden bijvoorbeeld slechts drie protestantse gezinnen en op school ontbraken ze volledig. Toch bestonden er onvriendelijke verhoudingen tussen katholieken en protestanten die minder zichtbaar waren. Corrie Roos-van Laar, die van gereformeerde huize was, moest katholiek worden om met Jan Roos te kunnen trouwen. En dat huwelijk moest uiteraard in een katholieke kerk worden ingezegend. Toen haar eerste kindje in Oud Ade gedoopt werd, begroette de pastoor alle aanwezigen met een handdruk maar sloeg de gereformeerde grootmoeder over. Pijnlijk en dom.

Missen en andere vieringen

Rond 1950 was er iedere ochtend, om half zeven communie-uitreiken. Parochianen konden op die manier vóór hun werk de communie ontvangen zonder naar de mis te gaan. Dat duurde ruim een kwartier. Eerst wat gebeden, dan de communie en dan weer enkele gebeden, herinnert een toenmalige misdienaar zich. Omdat men vóór de communie nuchter moest zijn, was die vroege korte dienst extra handig. Er werd best veel gebruik van gemaakt. Voor de boeren en hun personeel, die al om 5 uur begonnen waren met melken, was het 's zondags nuchter wachten tot de hoogmis van 10 uur te veel gevraagd.

Door de week was om kwart voor acht de schoolmis die door alle schoolkinderen bijgewoond werd. Dat moest gewoon, niet zozeer van de pastoor maar van je ouders. Ik krijg de indruk dat de kinderen die wat verder van de kerk af woonden niet te communie gingen. Dat deden ze alleen op de eerste vrijdag van de maand, die gewijd was aan het Heilig Hart van Jezus. Tijdens de schoolmis zaten de kinderen (ik kan het haast niet geloven) achter in de kerk op de zogenoemde 'armenbankjes'. Vanuit de verte keken ze tegen de rug van de pastoor aan, die zich af en toe omdraaide volgens de regels van de liturgie.

Op Zondag waren er twee missen, de vroege mis (een 'stille mis') en de hoogmis, waarin gezongen werd door het zangkoor. Volgens een oudere dorpsgenoot ging in de hoogmis alleen de

pastoor ter communie. Alleen in de vroegmis werd communie uitgereikt aan de gelovigen. In de late middag was er het Lof, dat afgesloten werd met een zegen van de monstrans waarin zich de heilige hostie bevond.

Hoogtepunten van het jaar waren het Eerste Communie feest en de Plechtige Communie (of Plechtig Aannemen) waarbij de meisjes in witte bruidskleding verschenen en de jongens in nieuwe kleren, als de ouders zich dat konden permitteren. De nachtmis met Kerstmis, onvergetelijk. Het Veertig-uren Gebed was ook een indrukwekkende belevenis. Gedurende 40 uren hield iemand de wacht bij de uitgestalde monstrans met het Allerheiligste. De kerk was geen moment leeg. In de Vasten werd een speciale predikant uitgenodigd voor donderpreken (vaak een leraar van het groot seminarie). Ook de KRO deed daar op de radio met mee. Op de feesten van Allerheiligen en Allerzielen herdacht men de overledenen en werden de gelovigen aangemoedigd zoveel mogelijk zielen uit het vagevuur te redden door zes 'Onze-Vaders', 'Weesgegroeten' en 'Eer aan de vaders' te bidden. Pesjonkelen, heette dat. En op het feest van 'Christus Koning', eind november, werd een triomferende processie door de kerk gehouden en klonken katholieke evergreens zoals "U zij de glorie, opgestane Heer; U zij de victorie, nu en immermeer" of "Aan U, o Koning der eeuwen, Aan u blijft de zegekroon!". Ik krijg er nog kippenvel van, zegt iemand.

In deze lijst van vieringen passen ook de diverse bedevaarten die georganiseerd werden, naar Heiloo en Kevelaer (zie het artikel van Hans van der Wereld in Alkmadders), en de Stille Omgang door nachtelijk Amsterdam. Het waren gezellige maar ook diep-religieuze uitjes. Volgens een oud rijmpje, geciteerd door Van der Wereld, kon zo'n bedevaart ook romantische resultaten opleveren (net als de kermis): "Naar Den Briel ga je voor je ziel / en naar Sint-Jan [Den Bosch] voor een man. Maar kom je daar niet klaar, dan ga je naar Kevelaer."

Het gezin

Het gezin, vroeger – en voor velen nog steeds – de 'hoeksteen' van de samenleving, mocht zich verheugen in een bijzondere belangstelling van de pastoor. Zo was er het huisbezoek van de pastoor. Pastoor Verkley pakte dat efficiënt aan. In het pastorie archief trof ik een volledige lijst van alle bewoners van het dorp met hun adres aan, bedoeld voor zijn huisbezoeken. Ik vraag Mien Opdam-van der Fits (94) hoe zo'n huisbezoek ging. Ze weet het niet meer precies. Over het geloof, denkt ze, en over het gezin en je huwelijk en "meer van die poppenkast". Haar man was er nooit bij want die was dan altijd aan het werk. Een leeftijdsgenoot van haar herinnert zich dat het meer gezellig dan serieus was.

Maar soms was het niet zo gezellig, als de lange arm van de pastoor zich dreigde uit te strekken tot in de slaapkamer van het katholieke echtpaar. Dat was als de pastoor voorzichtig informeerde of er nog een kindje kwam. De kerk was uitgesproken pronatalistisch: hoe meer kinderen hoe groter de Kerk. Die vraag van de pastoor werd niet op prijs gesteld. Ik dacht altijd dat die bemoeienis van de pastoors met de katholieke voortplanting een cliché of oude mythe was. Ik had nog nooit in mijn leven iemand ontmoet die dat zelf had meegemaakt, maar tijdens mijn rondgang door het dorp werden me vier concrete gevallen genoemd. Bij wie dat gebeurde mocht ik niet opschrijven maar in alle vier gevallen werd de pastoor te kennen gegeven dat hij zich daar niet mee bemoeien moest. Een moeder van 'slechts' drie kinderen had de pastoor de deur gewezen, en een echtgenoot had de pastoor gezegd dat hij zou zorgen dat er een kindje bijkwam en dat hij dat dan bij de pastoor zou brengen om voor te zorgen. In 1930 noemde de populaire radio-priester Henri de Greeve mensen die aan geboortebeperving deden (Neo-Malthusianisten) "monsters van egoïsme" en hun echtelijke liefdesspel een "gore daad" (Van der Plas, pp. 28, 30).

Overigens had de Oud-Adese pastoor niet te klagen over de aanwas in de gezinnen van zijn parochie. Bij Arie Poel van de Blankenhoeve waren 16 kinderen waarvan 13 jongens die allemaal op één na goed konden voetballen en samen een elftal vormden waarmee ze soms benefietwedstrijden speelden tegen een ander groot gezin. De opbrengst was dan voor de missie. Gezinnen met 15, 14, 13 en 12 kinderen waren vrij normaal, bij boeren en bij armere gezinnen. Ik hoorde iemand ooit zeggen: hoe kleiner het huis, hoe groter het gezin. Janus Olijerhoek en Jans van Klink spanden de kroon en werden in 1930 op hun zilveren bruiloft in de Leidsche Courant geprezen om hun 17

kinderen. Maar Jans dacht er het hare van. Tegen het eind van haar leven vertrouwde ze een van haar zonen toe dat niet al die 17 kinderen gewenst waren geweest. De vereniging Oud Alkemade wijdde enkele jaren geleden een tentoonstelling aan grote gezinnen in de gemeente.

Als mensen een huis betrokken, kwam de pastoor het inzegenen. Bij boeren werd de stal ook meegenomen. Bijna ieder katholiek gezin had een kruisbeeld en een Heilig-Hartbeeld in huis. Soms ook een Mariabeeld want de Maagd Maria was populair bij katholieken. En 's avonds, voor het slapen, gingen veel gezinnen op hun knieën voor het bidden van een 'rozenhoedje', soms aangevuld met gebedjes voor special intenties.

Tot slot, de mogelijkheden voor jongeren om leden van het andere geslacht te ontmoeten en te leren kennen waren beperkt tot enkele feesten zoals Vastenavond en de Kermis. Maar de zondagsdiensten in de kerk boden elke week een kans om het andere geslacht te monstern. Vooral de terugkeer van de communiebank was een ideale gelegenheid om de andere sekse te beschouwen, soms ongegeneerd, soms vanuit de ooghoeken tijdens het 'nabidden'. Die mogelijkheid verbeterde rond 1960 toen de scheiding mannen- en vrouwenkant in de kerk geleidelijk werd opgeheven.

Standverschil

Sociologen hebben gewezen op iets unieks in de Nederlandse samenleving; wij hadden een zuilenmaatschappij. Naast de standen (boeren, middenstanders, arbeiders) waren er de zuilen van kerkelijke denominaties die dwars door de standen heen liepen. De zuilen verminderden zo de standverschillen. In de kerk zaten alle standen bij elkaar in één ruimte. Ze luisterden naar dezelfde preek en zongen gezamenlijk het (Latijnse) Credo. Toch waren er ook binnen de kerk diverse vormen van subtiele – en soms openlijke – discriminatie van lagere standen. Juist vanwege het feit dat die bejegening van geloofsgenoten kwam, was dat extra pijnlijk.

In de 46 boerenromans van onze ex-dorpsgenoot Clemens Wisse wemelt het van de pastoors die enerzijds verzoenend optreden maar anderzijds ook het klassenverschil met vrome woorden in stand houden. Aangezien Wisse veel inspiratie heeft opgedaan in het dorp Oud-Ade waar hij als jonge jongen bij enkele boeren kind aan huis was, is het zinvol hem te citeren, ook al is zijn verhaal wel wat stereotiep. In "*Jouw hoeve is mijn thuis*", bezoekt Pastoor Schouwenaer de doodzieke en opgegeven Theo Vaneman, knecht bij boer Fried van Wijk.

Als pastoor Schouwenaer langskomt, klaagt hij [Vaneman] zijn nood en vraagt de blozende en weldoorvoede herder van hun parochie waar hij al zijn ellende aan verdient heeft. Wat heeft hij misdaan dat God hem zo zwaar straft? Hij is altijd goed geweest voor zijn vrouw en kinderen en hij heeft bij Fried van Wijk de beste jaren van zijn leven hard gewerkt om de kost voor zijn gezin te verdienen. Al maanden ligt hij ziek thuis en van de boer heeft hij nog niets gehoord of gezien. 'Ik had verwacht dat hij wel enige belangstelling zou tonen, meneer pastoor, maar niks, nul komma nul! Dat noem ik niet christelijk en dat hij mijn vrouw afscheept met enkele liters melk in de week voor een halve dag wassen al evenmin.' 'Je moet niet opstandig worden, mijn beste,' reageert de pastoor op de woordenstroom van zijn zieke parochiaan. 'God geeft kracht naar kruis en Zijn wegen zijn onnavolgbaar.' Maar het is wel oneerlijk verdeeld in de wereld, meneer pastoor. Dat zult u toch met mij eens zijn. De boer alles en wij niks. Hij moest zich schamen!' 'Zal ik eens met Van Wijk gaan praten?' 'Nee, doe dat maar niet, meneer pastoor.' Theo bedenkt dat hij zijn biezen wel kan pakken als de boer hoort dat hij zich bij de pastoor over hem beklaagd heeft. 'Zo je wilt. Laten we samen bidden dat je spoedig mag herstellen.' De pastoor vouwt zijn handen en samen bidden ze. Het gezamenlijke gebed luidt doorgaans het einde van de visite in en dat is ook nu het geval. Pastoor Schouwenaer is allang blij dat hij Fried van Wijk niet op het matje hoeft te roepen. Hij is het eens met Vaneman dat de boer wel wat meer belangstelling en medeleven zou mogen tonen, maar Van Wijk is een vooraanstaand lid van het kerkbestuur en een van de meest invloedrijke boeren van het dorp. Hem lastigvallen met de problemen van een zieke knecht zou de onderlinge verstandhouding niet bevorderen.

Geestelijke adviseurs

Michel van der Plas benadrukt 'de lange arm' van de kerk. De geestelijken waren overal te vinden. In alle verenigingen van Oud-Ade was de pastoor 'geestelijk adviseur'; de voetbal en de handbal, de ijsclub en de missienaakrands, de toneelvereniging(en), de Katholieke Nederlandsche Boeren- en Tuinders-Bond (KNBTB), de Katholieke Arbeiders Bond (KAB), de Katholieke Plattelandsvrouwen Organisatie (KPO), de LTJ en LTM (Land- en Tuinbouwjongeren resp. meisjes), en uiteraard de school. Meestal stelde dat adviseurschap weinig voor en was de pastoor ook zelden aanwezig bij vergaderingen, laat staan bijvoorbeeld bij de voet- en handbalwedstrijden of de missienaakrands. Over de katholieke signatuur hoefde de pastoor zich trouwens geen zorgen te maken, het religieuze zat er bij de leden ingebakken en de voorzitter begon bijeenkomsten sowieso met een kort gebed.

Toen ik aandrang op concrete voorbeelden van de invloed van de pastoor op het verenigingsleven bedacht iemand dat de pastoor om toestemming gevraagd werd als een protestantse jongen lid wilde worden van VVOA, maar dat werd door anderen bestreden want niemand kon zich herinneren dat er ooit een protestantse jongen was geweest in VVOA. Een ander opperde dat de pastoor er op toezag dat er geen wedstrijden vóór 12 uur werden gespeeld om te voorkomen dat het kerkbezoek in het gedrang kwam. Bij de toneelvereniging kon het gebeuren dat een passage in het stuk dat gespeeld ging worden strijdig leek met de katholieke zeden. In dat geval werd om advies gevraagd bij de pastoor. Ook hiervan weet ik niet of dit ooit werkelijk gebeurd is.

Op een oude schoolfoto zien we pastoor Van Straelen als vanzelfsprekend met de onderwijzers bij de kinderen staan. De school was immers het verlengstuk van de kerk. De rol van pastoors bij de bouw van de school en de werving van geschikte onderwijzers wordt uitgebreid beschreven door Theo van der Poel in zijn boek over de geschiedenis van de St Bavo School.

De school

Toen de school in Oud-Ade gebouwd was (in 1865) schreef pastoor Görtz in zijn 'profiel' voor een geschikte hoofdonderwijzer:

Het godsdienstig karakter der school wilde een man van soliede godsdienstkennis en deugd. ... De afgezonderde landstreek, tot heden toe van communicatiewegen verstoken, kan alleen met genoegen bewoond worden door iemand, die niet van de wereld is. We hadden noodig een man, bekwaam in den Gregoriaanschen kerkzang, om voor het zangkoor jonge knapen te kunnen opleiden. Zoo 't zijn kon, verlangden we een kenner van muziek en orgelspel om in tijd van nood als organist te kunnen fungeren. Ja, dit alles gevoegd bij eene goede methode in 't geven van onderwijs en een karakter, geschikt om de harten der kinderen te winnen en hun het schoolgaan te doen liefhebben (Van der Poel 1990: 17).

Die innige verbinding tussen kerk en school bleef lange tijd bestaan. De pastoor verscheen ook wekelijks op school om de kinderen godsdienstles te geven. In de lagere klassen was het de onderwijzer of een leerling uit een hogere klas die bij de kinderen de kennis van de catechismus overhoorde. Er was een kaartstelsel van (als ik het goed begrepen heb) witte en groene kaarten die vastlegden hoe het met de kennis van de catechismus gesteld was. De kaart werd door de leerling mee naar huisgenomen (een witte kaart was 25 punten waard en het beste resultaat). Als je thuis kwam zonder kaart of met een groene, was je moeder boos, herinnert Mien Fits zich. Op het rapport kreeg je ook een cijfer voor godsdienstkennis, dat cijfer was erg belangrijk.

Biechten

Volgens een van de Vijf Geboden van de Katholieke Kerk moest men ten minste eenmaal per jaar biechten. In veel gesprekken kwam de (maandelijkse?) biecht van de schoolkinderen ter sprake. Voor hen werd het biechten door de school georganiseerd. Je ging per klas naar de kerk. Het bekende thema in die gesprekken was dat je als kind diep moest nadenken om een zonde te vinden die geschikt was voor de biecht of hoe je een riskante zonde kon omfloersen om te voorkomen dat de pastoor er een vraag over zou stellen (bijvoorbeeld als je een appel uit *zijn* tuin had gestolen). Dat

het voor de kinderen een opgave was iedere keer weer iets te bedenken, wordt steeds benadrukt, maar ik heb meer te doen met de pastoor die vele uren deze kinderen moest aanhoren. Hoe zal hij daarover gedacht hebben? Vond hij het zinvol of was hij gewoon plichtsgetrouw, gehoorzaam aan de regels van de kerk?

Bij de biecht van volwassenen gebeurde iets anders. Iemand vertelde me dat zijn moeder nooit bij de pastoor ging biechten; zij ging liever biechten in de Hartebrugkerk in Leiden waar niemand haar kende, als ze toch in de stad moest zijn. Ik begrijp dat; het voelt ongemakkelijk om in zo'n kleine gemeenschap als Oud-Ade uitgerekend aan de belangrijkste persoon van het dorp je intieme gedragingen en gedachten te vertellen. De pastoor mocht die informatie met niemand delen maar toch.... Het verhaal over de martelaar, priester Johannes Nepomuk, bewijst hoe serieus dat biechtgeheim genomen werd. Nepomuk werd in de 14e eeuw vermoord omdat hij weigerde de Poolse koning te vertellen wat diens vrouw bij hem had gebiecht. Maar het biechtgeheim veranderde toch weinig aan het ongemak. Ook mijn eigen grootmoeder Kee van der Poel (1866-1946) verkoos de anonimiteit van de Leidse biechtvaders boven het biechten bij de Oud-Adese pastoor. En iemand anders vertelde me dat op vrijdagen, als er veemarkt was in Leiden, er wel tien paters in de Hartebrugkerk zaten om biecht te horen.

Misdienaars

Ik praat met Frans van Seggelen: Frans is tijdens zijn lagere-schooltijd misdienaar geweest. Net als zijn broers want ze woonden tegenover de kerk, dus makkelijk oproepbaar. Hetzelfde gold voor de zonen van meester Hartog. Hij weet meer van 'Mook' (Juffrouw Meijer), de huishoudster van pastoor Derksen, dan over de pastoor. Mook leerde de misdienaars de Latijnse teksten van de mis (Confiteor, etc) en oefende met hen de kunst van het misdienen. In de pastorie tref ik een handleiding voor misdienaars aan van 44 pagina's, waarin ook een lange lijst (11 pagina's) van kerkelijke vaktermen, alfabetisch gerangschikt, van 'absis' tot 'zijbeuk'. Mook deed ook allerlei koster-werk. Toen Frans in de winter met een korte broek liep, nam ze hem een keer mee naar Leiden en kocht een lange broek voor hem.

Op feestdagen was te zien hoeveel jongens in het dorp als misdienaar gerekruteerd waren. Ik vermoed dat het een grote eer was om misdienaar te zijn; je mocht immers heel dicht bij al die heilige plekken, gewaden en andere voorwerpen en bij de pastoor zelf in de buurt komen. Maar de kelk mocht je niet aanraken, herinnert Frans' oudere broer Janus zich.

Neomisten, broeders en zusters

Bij een rijk Rooms leven hoort ook een overvloedige oogst aan nieuwe priesters, broeders en zusters. De Nederland Katholieke kerk stond bekend als een vruchtbare kweekvijver van religieuzen. Binnen 25 jaar, tussen 1947 en 1972, werden vier jonge mannen uit Oud Ade priester gewijd: Cornelis van der Poel (Jaapzn) (1948), Kees van Leeuwen (Gerritzn, Pater Max) (1954), Jacques van Leeuwen (Kooszn, Pater Donatus) (1959), en Theo van der Geest (Theozn) (1972). Hun 'Eerste Missen' in het dorp waren grote feesten. De oogst van religieuze broeders was minder; ik tel er twee: Leen van Leeuwen (Ariezn, Lange Brug, Broeder Jeroen) en Piet van der Geest (Bertzn, Zijleinde) (broeder Bernardus, professie 1933). Maar misschien waren er meer.

Het aantal zusters was daarentegen groot. Na enig speurwerk vond ik er twaalf die tussen 1920 en 1970 geprofest zijn (dat jaartal staat tussen haakjes). Tussen vierkante [haakjes] worden geboorte- en sterfjaar vermeld.

Marie van der Geest (Dirkdr) (zuster Ephraïm) (1921) [1896-1981].

Cornelia Wilhelmina van der Voort (Arisdr)(zuster Albina) (1923) [1899-1997].

Sien van der Geest (Gerritdr) (zuster Scholastica) (1931) [1908-1981.]

Cornelia van der Ploeg (zuster Alexia) (1939) [1919-2000].

Maria Johanna Plasmeijer (Gerritdr) (zuster Maria Rosalia) (1940) [1917-2018].

Alie Olijerhoek (Janusdr) (zuster Feliciana) (1940) [1917-2000].

Bep Olijerhoek (Janusdr) (zuster Maria Cecilia) (1941) [1917-1997]. Bep en Alie waren tweelingzussen.

Da(atje) Tersteeg (zuster Nicasiana) (jaar van professie onbekend). [?-1988]

Kee van der Geest (Bertr) (zuster Alberta) (1946) [1920-2006].

Trijn van der Geest (de Mop, Chrisd.) (zuster Christina) (1952) [1917-2011].

Rie van der Poel (Dammesdr) (zuster Alidia) (1955) [1928-1994].

Nel van Schie (zuster Marie-Gertrude) (1968).

Het relatief hoge aantal zusters hangt waarschijnlijk samen met het feit dat hun intrede bij een congregatie voor deze vrouwen naast een religieuze keuze ook een kans bood een beroep uit te oefenen dat anders misschien niet voor hen mogelijk zou zijn geweest (onderwijs, verpleging, missiewerk). Van de elf genoemde zusters hebben er drie in het huidige Indonesië gewerkt.

Terug naar de pastoor. Om het verhaal over het oude beroep van pastoor aanschouwelijker te maken, zal ik er twee pastoors uitlichten om nader te volgen in hun min of meer gewone doen en laten. Het was een moeilijke keuze want alle pastoors verdienen onze aandacht. Uiteindelijk heb ik gekozen voor Derksen en Verkley.

Pastoor Derksen

Emile Bernardus Derksen werd in 1931 pastoor van Oud Ade. Hij was de zoon van een schippersgezin. Hij werd geboren in 1882 in het Duitse Ruhrort aan de Rijn waar het schip van de familie toen lag. Hij werd in 1907 priester gewijd en als kapelaan benoemd in Leidschendam. In 1910 werd hij verplaatst naar Vlaardingen, in 1913 naar Gouda, in 1922 naar Vlissingen, en in 1927 naar Oude Schild op Texel. In Oud-Ade zou hij ruim 20 jaar blijven (1931-1952). Na zijn vertrek uit Oud-Ade keerde hij samen met zijn huishoudster Juffrouw Meijer terug naar zijn eerste standplaats Leidschendam.

Ik heb Theo van der Poel gevraagd naar zijn herinneringen aan Derksen. Hij bezocht de pastoor in ruste enkele keren in Leidschendam en vroeg hem toen hoe hij terugkeek op zijn tijd in Oud-Ade. Dit was zijn antwoord:

Zelf zou ik nooit gekozen hebben voor Oud-Ade, maar ik werd gestuurd door de bisschop. Ik ben geboren op een rijnaak en gedoopt aan wal in de dichtstbijzijnde katholieke kerk in Duitsland. Ik ben kapelaan geweest in Vlissingen, pastoor in Oudeschild, tussen de vissers en schippers. Dat waren mooie tijden. En dan word je pastoor in Oud-Ade. Dat was toch een moeilijke omschakeling.

Hij vertelde verder over zijn eerste indrukken in zijn nieuwe parochie Oud-Ade maar wat die indrukken nu inhielden kom ik via Theo niet te weten. Ook zijn [Derksens] goede contacten met pastoor Kwakman in Rijpwetering komen ter sprake. Groter contrast dan tussen de onrustige, graag grappen makende Derksen en de ascetische Kwakman is nauwelijks denkbaar. Toch konden ze het goed met elkaar vinden. Verhalen over Kwakmans omstreden boekje 'Profetieën'; over de boot van 'Kwakkie' en zijn eigen bootje dat hij van de parochianen cadeau had gekregen en waarmee hij onder meer afgelegen zieke parochianen de communie bracht. Verder was hij een fan van Maria en vierde haar vele feestdagen groots. Hij hield ook van muziek.

Om toch wat dichter bij de persoon van de pastoor te komen praat ik met enkele parochianen. Wat was hij voor iemand? "Een beetje een pias," zegt er een. "Een wat vreemde man, een kwibus, niet wat je van een pastoor zou verwachten," zeggen anderen. Weer iemand anders herinnert zich dat Derksen tegen hem zei dat hij zijn haar moest knippen: "Je bent geen meisje." Zo iets zegt een pastoor niet, vond hij. Overigens zijn dat niet per se negatieve uitspraken. Een pastoor die niet een typische pastoor is, zou wel eens een heel geslaagde pastoor kunnen zijn. Wat mij zelf op diverse foto's opvalt, is dat hij erg gehecht lijkt aan zijn bonnet, een wat komisch hoofddeksel dat door 'normale' pastoors alleen kort voor en na de mis in de kerk gedragen werd. Maar ik zou niet weten wat ik daar voor conclusies aan kan verbinden ten aanzien van pastoor Derksen. Maar wel heb ik een vermoeden waarom hij door sommigen Don Camillo werd genoemd, de kluchtige Italiaanse dorpspastoor die gewoonlijk met een bonnet werd afgebeeld. Pastoor Derksen werd niet door iedereen even serieus genomen. Hij kwam trouw op huisbezoek en hield van een goede sigaar.

Janus van Seggelen was een jaar of acht en was met een paar andere kinderen voor het huis aan het spelen. Toen kwam pastoor Derksen naar hem toe en zei: "Jij wordt misdienaar." Boempats. Daar viel niet aan te ontkomen. "Ik was bijna iedere ochtend de klos," zegt Janus, "om half zeven opstaan voor de communie-uitreiking." Een keer haalde pastoor Derksen hem uit school, "Adriaan, meekomen!" Hij moest helpen bij de begrafenis van een doodgeboren kindje aan de rand van het kerkhof. Een ongedoopt kind mocht niet in gewijde aarde begraven worden.

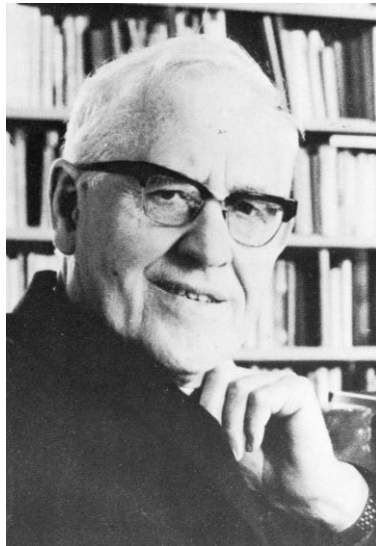
Foto's in de digitale bijlage bij deze aflevering tonen Derksens gelukkigste momenten in het dorp: zijn grootse onthaal in 1931 als nieuwe pastoor, zijn 40-jarig priesterfeest in 1947 waar een lange stoet van gidsen en verkenners, 38 paarden met hun berijders, en fietsende leden van de Maria Congregatie hem begeleidden van de Vrouw-Vennemolen tot aan de versierde St Bavo kerk. In 1948 volgde het feest rond de neomist Cornelis van der Poel.

De parochianen schonken hem een klein jacht met overkapping dat hem ongetwijfeld deugd deed als zoon van een schipper en ex-pastor in twee vissersplaatsen. Hij doopte het vaartuig 'Wilhelmina' naar zijn moeder en genoot ervan, zowel binnen als buiten zijn werktijd..

In 1952 verliet de 70-jarige pastoor Oud-Ade en ging 'rusten' in een bejaardencentrum in Leidschendam waar hij tien jaar later overleed. Hij werd begraven niet in Oude Schild op Texel, maar tussen de agrariërs van Oud-Ade.

Bij het afscheid van Oud-Ade schreef de pastoor een gedicht dat overvloedig was van barokke dankbaarheid waaronder deze strofe: "Wat rijkdom van genâ werd mij / geschonken in die jarenrij / Hoe bracht sinds mijne priesterwijding / schier elke dag opnieuw verblijding." Hij mag dan aanvankelijk teleurgesteld zijn geweest over zijn benoeming voor Oud Ade na een leven tussen schippers en vissers in Vlissingen en Oude schild; hij is er zeker ook gelukkig geweest toen hij eenmaal gewend was aan de Oud-Adese dorpsmentaliteit.

Pastoor Verkley

Johannes (Jan) Nicolaas Verkley kwam in 1956 naar Oud-Ade als opvolger van Pastoor Lampe die na vier jaar moest vertrekken vanwege zijn zwakke gezondheid. Hij was de zoon van een rijke boer in Leiderdorp. Van zijn 13^e tot zijn 23^e hielp hij zijn vader op de boerderij maar zijn ambities bleken toch ergens anders te liggen. Hij bezocht het gymnasium van de Kruisheren in Uden en deed zijn filosofie/theologiestudies in Boxtel bij de Witte Paters in de hoop als missionaris naar Afrika te gaan. Na een ernstige ziekte moest hij dat plan echter opgeven. Hij besloot zijn priesteropleiding in Warmond af te maken en werd daar op zijn 35^e in 1927 tot priester gewijd. Na zijn wijding werkte hij in de volgende plaatsen: Rijswijk, Stompwijk, en Haarlem-Noord. In 1939 werd hij benoemd tot rector van zorgcentrum Huize St Angela in Den Haag en tegelijkertijd met de zorg van het jeugdwerk, dat veel te lijden had van de oorlog. Na 17 jaar werd hij pastoor in ons dorp en verliet “met een bezwaard hart” zijn geliefde Den Haag. Nogal een overgang, en qua carrière waarschijnlijk geen promotie. Maar hij liet zich niet ontmoedigen. Ik citeer Hans van der Wereld (pp. 84-85):

In Oud Ade pakte pastoor Verkley de zaken eveneens energiek aan. Er werden verschillende noodzakelijke vernieuwingen aangebracht, zoals kerkverlichting, nieuwe banken, restauratie en vergroting van het kerkhof en het priestergraf, aanleg tuin, glas-in-lood ramen, modernisering pastorie. De missie-naaikrans zorgde voor nieuw altaarlinnen. De kleuterschool, waarvoor de plannen klaar lagen, werd gegund. Een nieuw Sint-Bavoreliëf, een geschenk van buiten de parochie, werd in de kerk geplaatst. Een moderne wijze van kollekeren werd ingevoerd en een nieuwe geluidsinstallatie voldeed aan veler wens. Een Smyrnatapijt verfraaide het priesterkoor. De inzameling voor het nieuwe seminarie [in Noorwikerhout] was binnen de gestelde tijd rond. Een onderwijzers- en kosterwoning werden aangekocht. Een dorps huis werd bij elkaar gespaard en gerealiseerd.

Vooraf dat laatste is iets waar hij in het dorp nog steeds voor geprezen wordt. Geen wonder want het Dorps huis is steeds belangrijker geworden nu café t Lageland verdwenen is en de kerk steeds minder ‘publiek’ trekt. Pastoor Verkley was een doener, zakelijk en “recht voor zijn raap,” zoals iemand zei. Toen hij een kijkje kwam nemen bij werkzaamheden aan de kerk en daar een opmerking over maakte, zei een van de werklieden: “Dat ie pastoor is zal wel wezen, maar dat ie een boer is, dat is zeker.” Niet iedereen kon tegen zijn directe manieren en hij maakte ook vijanden (al is dat misschien iets te hard uitgedrukt).

Hij slaagde erin om koster de Klerk naar Oud-Ade te halen, de eerste ‘echte’ gediplomeerde koster in de geschiedenis van ons dorp, omdat hij diens gezin met tien kinderen een woning kon aanbieden. Elders heb ik al beschreven wat de koster allemaal erbij moest doen om de kost voor zijn gezin te verdienen. Zijn zoon Peter, toen een jongen van rond de 16, hielp of verving zijn vader bijna

dagelijks. Ik besloot met Peter contact op te nemen omdat hij Pastoor Verkley jarenlang van zeer nabij had meegemaakt en me meer kon vertellen over de 'mens' Verkley. Ik belde hem in zuid Frankrijk waar hij in 1970 is neergestreken en getrouwd is met Michèle. Het werd een lang gesprek. Na een korte inleiding vraag ik hem: Wat was pastoor Verkley voor iemand? Ik schrik bijna van zijn antwoord: "Een afstandelijke, stijve man, kort van woord, geen joviale man. Hij zei nooit iets tegen mij. Vroeg nooit hoe het met me ging. Alles was voor hem heel gewoon. Ik was zijn ondergeschikte. Hij kwam nooit bij ons aan huis.. Mijn vader had gezegd dat ik alles moest doen wat de pastoor wilde. En dat deed ik." Hij deed al het kosterwerk in de sacristie en in de kerk en 's zomers fietste hij naar de Kaag om op de zolder van de Sweylandhoeve te helpen bij de zondagsmis voor de watertoeristen.

Heeft hij niks aardigs te zeggen, vraag ik. Hij moet even nadenken. De pastoor was een hartstochtelijke fotograaf [waarover later meer] en had een donkere kamer in een kast in het Dorpshuis. Op een gegeven moment stopte hij met zijn hobby en zei tegen Peter dat hij alle apparatuur van hem [de pastoor] kon krijgen als hij wilde gaan fotograferen. Een royaal aanbod (dacht ik), maar dat is er niet van gekomen. Peter fotografeerde wel maar had zelf een eigen doka, thuis in de badkamer.

Eens in het jaar, op de verjaardag van de pastoor, kregen alle misdienaars en enkele anderen, zoals de kinderen van de koster, een ijsje in de tuin van de pastorie. De huishoudster ("nog norser dan de pastoor, we waren bang van haar") gaf iedereen een ijsje, maar er waren er een heleboel over en Peter dacht ze nog wel een ijsje zouden krijgen, maar nee hoor; alles ging terug in de doos en werd naar binnen gebracht. Ik weet, het zijn de ervaringen van één persoon, een jonge jongen, maar toch raak ik onder de indruk. Zo heeft die jongen van zestien, die alle dagen zich uitsloofde, dat gevoeld.

Even later vraag ik iemand anders wie de huishoudster van de pastoor was. Ze heette Juffrouw Tomasini. We noemde haar 'Muisje' omdat ze zo teruggetrokken, beetje mensenschuw leek. Het tegenovergestelde van 'Mook' de huishoudster van pastoor Derksen. Hoe verschillend kunnen menselijke ervaringen en oordelen zijn!

Ik heb pastoor Verkley nooit gekend maar voor mij is hij de man die ontelbare prachtige foto's heeft gemaakt van de mensen en de omgeving van het dorp. Naast al die andere acties en verbeteringen die hij tot stand heeft gebracht, heeft hij een periode van Oud-Ade voor eeuwig (zoals we dat noemen) vastgelegde. Critici beweren dat hij vooral foto's maakte van de boerenfamilies die hij bezocht. Een persoon die dat opmerkte en zelf niet van de -boerenstand was, was blijkbaar vergeten dat ze zij zelf met haar gezin uitgebreid vertegenwoordigd is in de collectie foto's van de pastoor. Na alle foto's bekeken te hebben moet ik echter toegeven dat hij inderdaad een voorkeur voor boerengezinnen had. Eerlijk is eerlijk. Daarnaast heeft hij ook het landschap uitbundig gefotografeerd. Wat zal daar over 50 tot 100 jaar van over zijn?

Alle negatieven stonden na het vertrek van de pastoor in een doos bij het afval, toen de pastorie ontruimd werd. Door een wonder zijn ze gered door een oplettende aanwezige. De negatieven zijn vervolgens afgedrukt in 13 grote klappers en van huis tot huis gegaan door het dorp en daarbuiten, met het verzoek erbij te schrijven wie er op de foto staan en waar en wanneer de foto genomen is. Een unieke actie georganiseerd door Theo Verhaar, die helaas in 2020 totaal onverwacht is overleden. Op dit moment worden de foto's door Agnes Turk ingevoerd in het fotoarchief van de Vereniging Oud Alkemade. Ik kan het niet laten enkele pronkstukken uit zijn collectie in de bijlage op te nemen.

Pastoor Verkley vertrok november 1969 met Juffrouw Tomasini naar Leiderdorp voor een verdiende rust, maar vóór zijn vertrek kon hij nog net de restauratie van het orgel meemaken, zijn laatste actie voor de St Bavo Kerk. Hij overleed twee jaar later, op 79-jarige leeftijd en werd op het kerkhof van Oud Ade begraven.

2023

Toen pastoor Schrama, de opvolger van Verkley, in 1979 zijn 40-jarig priesterfeest vierde, schreef hij dat hij er op vertrouwde dat de parochie van Oud-Ade ondanks de verlokkingen van de wereld stand zou houden. Maar het is anders gelopen dan hij hoopte. Nu, in 2023, is het kerkbezoek tot een

minimum gedaald. Iemand beweerde zelfs dat de leegloop van de kerk van alle dorpen in de omgeving in Oud-Ade het eerst is begonnen en het snelst is gegaan.

Twaalf dorpen (vroeger parochies) vormen nu de Federatie 'Clara en Franciscus'. Een pastoraal team van twee pastoraal werkers, een diaken en twee priesters verzorgt nu de weekend diensten, uitvaarten, en andere religieuze taken. Ze worden bijgestaan door twee emeriti priesters en 'gewone' mensen uit de dorpen. Eens in de drie weken is er een kerkdienst in Oud-Ade waar zo'n 40, meeste oudere, mensen naar toekomen. Eens in de twee weken wordt op dinsdagochtend nog een mis gevierd voor een handjevol mensen in een kamer van de pastorie (om stookkosten te sparen). Dit jaar is er in Oud-Ade geen kind meer dat de Eerste Communie gaat doen. In Oud-Ade, Rijpwetering, Hoogmade en Woubrugge bij elkaar zijn er vier eerste communicantjes.

Of een lege kerk ook een religieuze leegte betekent durf ik niet te zeggen. Wat mensen geloven is vaag en moeilijk te peilen, laat staan te beschrijven. De weinige mensen die ik er naar vraag (inclusief mijzelf) zeggen dat ze wel iets geloven, maar dat ze dat liever 'spiritueel' noemen. Secularisatie bestaat niet alleen uit verschuivingen van waarneembaar gedrag dat in statistieken kan worden weergegeven, maar ook uit innerlijke bewegingen waar we geen vat op krijgen maar waar wel tekenen van te zien zijn. Paradoxaal is ook dat de leeg geraakte kerkgebouwen door alle dorpsbewoners gekoesterd blijven worden. Zelfs de afgebrande kerk in Hoogmade wordt weer opgebouwd. Zeker is echter dat het instituut van de Katholieke kerk in Oud-Ade binnen ongeveer 20 jaren onherkenbaar veranderd is en dat de dorpspastoor met recht een oud beroep genoemd kan worden.

Dank aan

Peter en Gezien de Klerk, Janus en Frans van Seggelen, Janus Olijerhoek, Gonnie de Jong-Heemskerk, Theo en Dammes van der Poel (Azn), Jan van der Poel (Jzn), Ria Zwanikken-van der Poel, Mien Opdam-van der Fits, Els van Schie, Hans van der Wereld en Agnes Turk.

Bronnen

Van Dam, C.P. (1984) *Behouden of vergeten? Een handreiking voor akolieten – misdienaars en belangstellenden*. Rotterdam: Drukwerk Bisdom.

Van der Plas, Michel (ca 1964) *Uit het rijke Roomsche leven*. Utrecht: Ambo.

Van der Poel, Theo (1990) *R.K. Parochiale School St. Bavo, Oud-Ade (1865-1900)*. Hillegom: Drukkerij Van Lierop.

Van der Wereld, Hans (1979) *Geschiedenis van de parochie Sint-Bavo te Oud Ade*. Uitgegeven ter gelegenheid van het 40-jarig priesterfeest van Pastoor A.H. Schrama.

Van der Wereld, Hans (2014) 'Devotelyck naer Kevelaer'. *Alkmadders*. Nummer 126, pp. 14-17.

Wisse, Clemens (2005) *Jouw hoeve is mijn thuis*. Hoorn/Kampen: Uitgeverij Westfriesland.

Verzoek

Zoals altijd nodig ik lezers van De Brug uit om mij correcties en aanvullingen te sturen, want veel van mijn bevindingen zijn onvolledig of nog onzeker. Aarzel niet: 06-269 71 256; s.vandergeest@uva.nl

Sjaak van der Geest

Bijlage: Foto's en andere illustraties

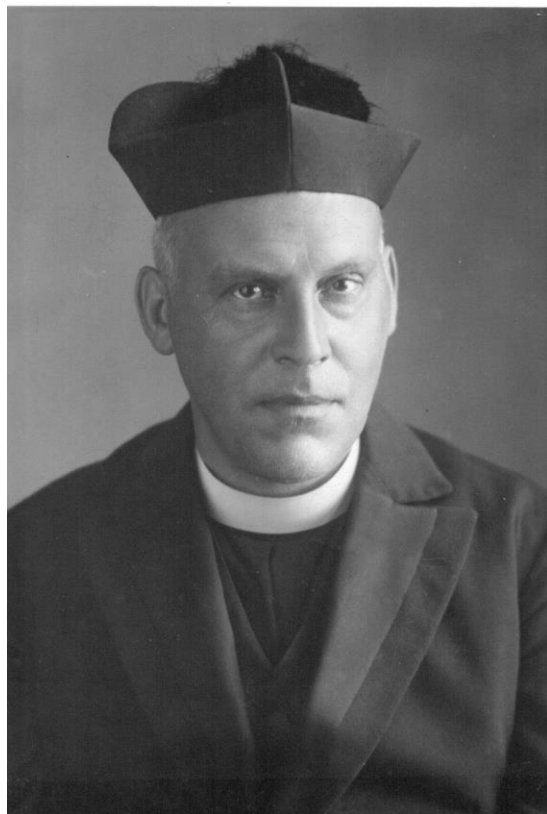
Schoolfoto uit 1910. Rechts de meesters Krebbers en De Rijk, links pastoor Van Straelen.

Misdienaars, bruidjes en (waarschijnlijk) opgetooide schooljongens in afwachting van de aankomst van de nieuwe pastoor Derksen, voor de kerk in Oud-Ade, 1931 (fotoarchief pastorie).

Grote belangstelling voor de nieuwe pastoor die inmiddels gearriveerd is, 1931 (fotoarchief pastorie)

Pastoor Derksen

Feestelijke intocht bij de Vrouw-Vennemolen, vermoedelijk bij 40-jarig jubileum van pastoor Derksen (1947) Met 32 paarden, gevolgd door een stoet fietsende leden van de Maria Congregatie (archief pastorie).

De gidsen onder leiding van Bep Bartels en Catrien van Leeuwen in afwachting van de komst van Pastoor Derksen op 15 augustus 1947 (archief pastorie).

De aankomst van de jubilaris (met bonnet), verder, van links naar rechts: aankomend neomist Cornelis van der Poel, kapelaan Krol, en pater Marcellus (Passionist). Laatst genoemden assisteerden regelmatig de Oudadese pastoor. De geschreven tekst is afkomstig van een andere eerwaarde die de foto later naar de pastoor stuurde (archief pastorie)..

De pastoor is gearriveerd maar hij is moeilijk te onderscheiden in de zwarte wolk van eerwaarden. Hij wordt verwelkomd door een erehaag van bruidjes, gidsen en verkenners. Op de Leidseweg staat een grote menige belangstellenden (1947) (archief pastorie)

Bruidjes en rechts de Schola Cantorum van Warmondse seminaristen die het 40-jarig jubileum van pastoor Derksen komen opluisteren met hun gezang, 1947 (archief pastorie)

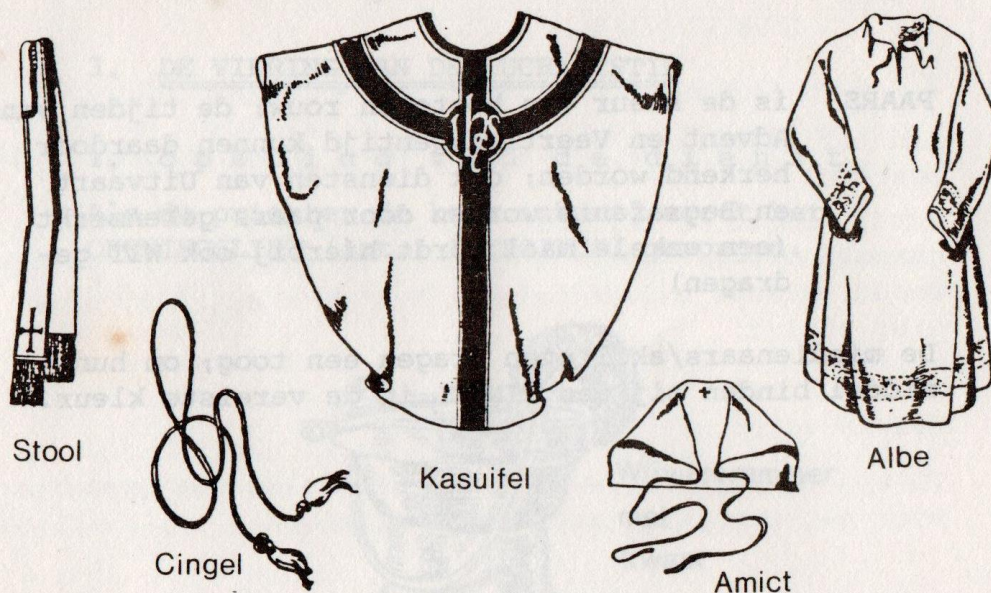
De eregasten in de mooie kamer van de pastorie: in het midden Pastoor Derksen, geflankeerd door (links) Pater Marcellus en rechts Cornelis van der Poel. De jubilaris heeft op de achterkant geschreven: "Na de Koffietafel werd de gala-foto genomen met jubilaris en familie (voor zover aanwezig!) en de Theologanten. 1947 (archief pastorie)

Versiering voor de kerk bij gelegenheid van de plechtige eerste mis van Cornelis van der Poel in zijn geboortedorp Oud-Ade, 1948. (archief Oud Alkemade)

Een kleine honderd leden van de Maria Congregatie voor de kerk van Oud Ade. De Maria Congregatie was een kerkelijk goedgekeurde vereniging van leken met als doel de speciale verering van Maria, een doelstelling die pastoor Derksen aansprak, maar op deze groepsfoto is hij niet te vinden. De foto werd hoogstwaarschijnlijk genomen op 15 august 1944, tgv het derde lustrum van "onze bloeiende Maria Congregatie, afd. Dames en Meisjes" in Leiden en omgeving. Het feest bestond uit een boottocht, een gezongen Heilige Mis en Lof "in het mooie kerkje van Oud-Ade" en pannenkoeken eten op de boerderij van Jan van der Poel, eind Zwarteweg (archief pastorie).

IN DE SACRISTIE wordt klaargelegd wat de priester aan kleding draagt bij de Misviering: meestal zal dat een AMICT, een ALBE, een CINGEL, een STOLA en een KAZUIFEL zijn; ze kunnen ook vervangen zijn door één STOVEL met een stola.

De kleur van stola, kazuifel en bursa hangt af van de tijd van het jaar of van de 'soort' heilige:

- WIT** geldt als de kleur van de feesten; dus alle feesten van Jezus Christus en ook van alle heiligen die niet als martelaar gestorven zijn.
- ROOD** is de kleur van de liefde, vurigheid en martelaarschap en wordt dus gebruikt op Palmzondag en Goede Vrijdag (en bij de vieringen van het lijden des Heren), op Pinksteren en op de feesten van de apostelen en martelaren
- GROEN** is de kleur van de hoop; de zondagen 'door het jaar' die geen bijzondere viering uitdrukken zijn er mee getekend;

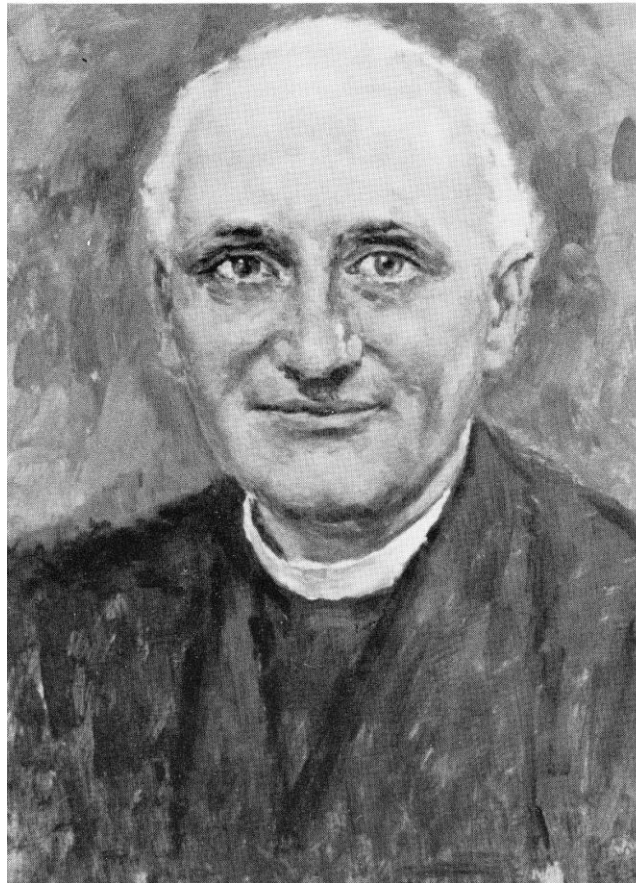
Een volle kerk en een versierd Marie-altaar want het is 15 augustus, Maria Tenhemelopneming. Waarschijnlijk 1944 bgv het derde lustrum van de vrouwelijke leden van de Maria Congregatie want er is geen mannelijk person te ontdekken onder de aanwezige gelovigen.

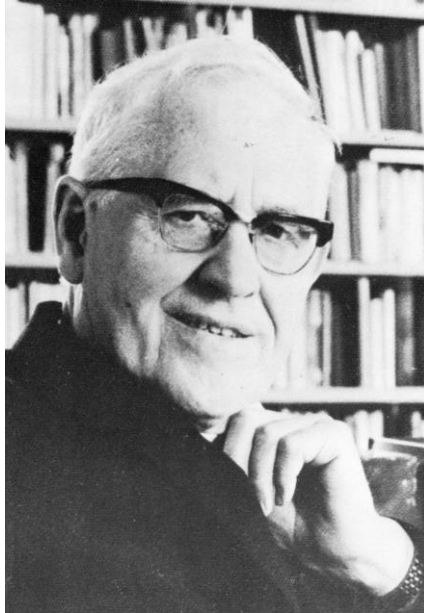
Het bootje 'Wilhelmina' van pastoor Derksen, een cadeau van de parochianen. Staand Roen Vrijburg (Zwarteweg) bij wie het bootje zijn ligplaats had. Het vaartuig is vernoemd naar de moeder van de pastoor. In een recent krantenbericht (Leidsch Dagblad 3-3-2019) wordt de latere geschiedenis verteld van het bootje dat na restauratie nu in de omgeving van Almelo vaart,

De Kevelaerprocessie. In het midden Jaap Vaneman uit Rijpwetering, chauffeur en drager van het Mariabeeld.

Het schilderij van Pastoor Lampe dat nog in de pastorie hangt. Hij woonde slechts vier jaar (1952-1956) in Oud-Ade en moest wegens zijn zwakke gezondheid ontslag nemen. Hij overleed in 1957 en werd in Oud-Ade begraven.

Pastoor Jan Verkley die van 1956 tot 1969 in Oud-Ade verbleef. Naast pastoor was hij ook een verdienstelijke amateur fotograaf, die honderden foto's heeft gemaakt van de bewoners van het dorp, en de omgeving, van schoolkinderen en communicantjes, gezinnen, bruiloften, kerkelijke festiviteiten en attributen. Enkele van die foto's zijn opgenomen in deze bijlage.

Drieëntwintig eerste communicantjes met Juffrouw Epskamp op de stoep van de pastorie in 1962. In 2023 is er niet één communicantje. IJverige dorpsgenoten hebben hun namen erbij gezocht. *Voor*, van links naar rechts: Hans Koek, Leo van Schie, Ellie vd Geest, Jan vd Poel, Ron Vrijburg, Ad vd Geest, Kees Plasmeijer. *Tweede rij*: Henk Vink, , Bert Tersteeg, Hans vd Hulst, Tillie van Leeuwen, Helma vd Geest. *Derde rij*: Lida vd Poel, Wilma vd Geest, Lucie Heemskerk, Gerda Olijerhoek, Agnes Tersteeg. *Vierde rij*: Wil Vink, Cora vd Poel, Marian vd Geest, Arie Markus, Hans vd Geest, Jos van Zoen. En tot slot Juffrouw Epskamp van de eerste en tweede klas. (foto Verkleij / archief Oud Alkemade).

De Missienaakrans. Van links naar rechts: Mien vd Geest-vd Poel, Hes van Schie-vd Poel, Nel Pennings, Annie Ponsioen, Bep vd Geest (Zijleinde), Onbekend, Cobie Verlaan, Cor vd Lubbe-vd Geest, Tiny vd Werf, Dora vd Werf, Pater Broekhuizen, en Corrie vd Ploeg. (foto Verkley).

De 'ouden van dagen' hebben een uitje. Pastoor Verkley gaat mee en fotografeert het evenement. Deze foto geeft een goed overzicht van de senioren rond 1965. De namen die we hebben kunnen vinden zijn van rechts naar links: Arie vd Poel, Kees de Haas, Piet vd Geest, Chris van Schie, Cor Pennings, Klaas Heemskerk, Gré vd Geest-Bisschop, Katrien Velzeboer-Blaauw, Antje de Haas-Heemskerk, hierna wordt het moeilijk, iets verderop: Leen en Kee vd Geest-Tersteeg, Annie van Schie-de Haas, Truus vd Geest-de Jong, Jan de Haas en uiterst links Willem vd Geest (Zijldijk). (foto Verkley).

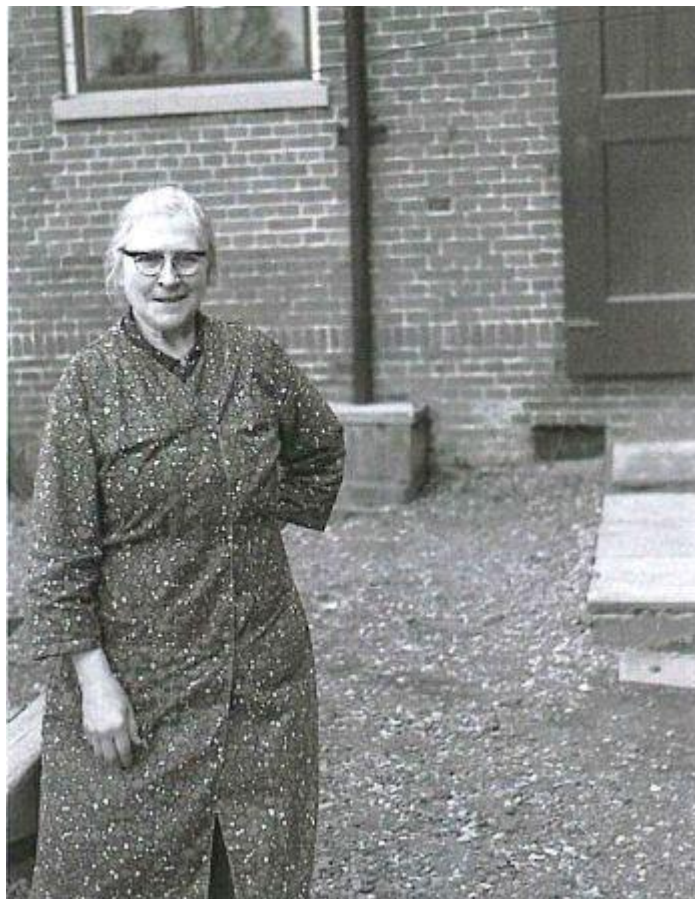
Ook de handbalsters van Jong Ade profiteerden van de geestelijke adviezen van de pastoor. *Vóór*, van links naar rechts: Grad Oleijerhoek, Co Verlaan, Ria Velzeboer, Annie van der Poel, en Riet Pennings; *achter*: Bep van der Geest, Jo van Schie, Tiny van der Poel, Trees van der Fits, Door Heemskerk en Riet Oleijerhoek (foto Verkley, archief Oud Alkemade).

Op 31 december 1960 wensen de handbalsters en de voetballers van Oud-Ade via de Leidse Courant hun geestelijke adviseur een zalig nieuwjaar. Meelboer Gerrit van Leeuwen, lid van het Kerkbestuur, wenst vrienden, klanten en begunstigers hetzelfde.

Pastoor Verkley, bij zijn ouderlijk huis aan de Achthovenerweg in Leiderdorp (Archief Oud Alkemade).

Juffrouw Tomasini, huishoudster van Pastoor Verkley (foto Verkley).

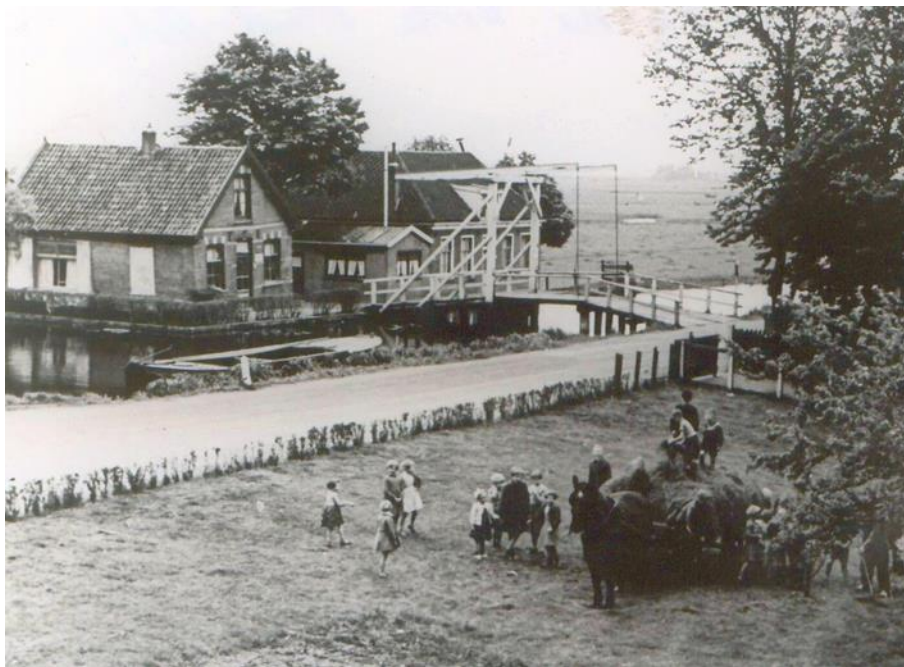
Een van de pareltjes uit Verkley's fotocollectie: de kinderen van Arie van der Ing en Alie van der Fits, van links naar rechts: Siem, Gé, Mieke, Janus, Els, Lida, Lenie en Joke. Achtergrond de boerderij van Dirk Tersteeg (Archief Oud Alkemade).

Nog zo'n pareltje: Hanny en Willie Vork op de besneeuwde Kippendijk Hun moeder heette Opdam. Zij woonden op de Kippendijk en zijn later verhuisd. Op de achtergrond de Kolk en de kerk (foto Verkley, archief Oud Alkemade).

En nog een: ringsteken op de kermis met Linda Schakenbos in de hoofdrol (Foto Verkley, archief Oud Alkemade).

En nog een: Kinderen helpen mee met de hooibouw in het centrum van het dorp (Foto Verkley, archief Oud Alkemade).

Pastoor Schrama neemt afscheid op 2 juni 1987 en zijn opvolger pastoor Nijman schudt hem de hand. Antonius Henricus Schrama, in 1912 in Bloemendaal-Overveen geboren, werd in 1939 priester gewijd. Hij werkte achtereenvolgens in Reeuwijk, Roelofarendsveen, Den Haag, Hellevoetsluis, tot hij in 1969 tot pastoor in Oud-Ade werd benoemd. Schrama was betrokken bij de oprichting van het Veense koor Vox Laeta. Hij was erudiet en geïnteresseerd in de geschiedenis van de St Bavo parochie. In het dorp was hij een graag geziene gast, vooral op verjaardagen die hij zelden oversloeg en waar hij een borreltje meedronk, zelfs als er vier verjaardagen op één dag vielen. Zijn opgewekte stopwoordje "Heerlijk-heerlijk" bezorgde hem die bijnaam, overigens lang vóór hij in Oud-Ade arriveerde. In het hele bisdom stond hij onder die naam bekend. Hij overleed in 1993. Uit waardering voor zijn rol in het dorp werd de straat achter de Pastoor Görtzstraat naar hem vernoemd (Fotopersburo Nanno Bloupot).

